

Пазинич, Т.А. Шляхи виявлення та попередження правопорушень проти дітей, що вчинюються їх батьками // Правові, психологічні та педагогічні проблеми профілактики правопорушень : наук.-практ. конференція від 28 жовтня 2016 року, збірник матеріалів конф, Одеській університет внутрішніх справ, 2016, С. 146-148, 172с.

Кримінологічні аспекти запобігання правопорушень
**Шляхи виявлення та попередження правопорушень проти дітей, що
вчинюються їх батьками**

Пазинич Тетяна Анатоліївна
доцент кафедри криміналістики та судової
експертології, факультету №1 Харківського
національного університету внутрішніх справ,
к.ю.н., доцент

Правопорушення батьків проти своїх дітей - проблема досить актуальна, але малодосліджена. Більшість випадків жорстокого поводження з дітьми у формі фізичного або психічного насильства залишається поза увагою працівників поліції. Ці прояви злочинів характеризуються високим рівнем латентності, адже жертви рідко заявляють про вчинене. Вони, як правило, терплять знущання і жорстокі покарання, або сприймають це як норму і частину виховання. Насильство в родинях щодо дітей - проблема багатьох країн світу, але для нашої країни вона стоїть дуже гостро.

Науковці багатьох галузей знань спрямовують дослідження на причини насильства в родинях, наслідки такої поведінки для дітей у дорослому житті, можливості попередження агресії батьків, тощо. Створюються центри реабілітації постраждалих від насильства в родинях.

Психологи, психіатри давно прийшли до висновків, що всі комплекси дорослої людини родом з її дитинства. Криміналісти встановили залежність між патологічною поведінкою і травмами отриманими в дитинстві у серійних вбивць. Історичні факти життя всім відомих агресорів (диктаторів), таких як А. Гітлер, А. Піночет, Й.Сталін та інших, свідчать про те, що на формування їх свідомості вплинули жорстокість, приниження і зрада близьких в дитинстві.

Зараз наша держава знаходиться у стані перебудови, формуванні європейських стандартів життя. На наш погляд, одним з ключових, найважливіших напрямків, окрім економічного зростання, виступає формування сімейно-побутових цінностей і захист прав дитини.

Окремим пріоритетним напрямком роботи нової поліції повинні стати попередження, своєчасне виявлення і припинення небезпечних дій батьків, вчителів, вихователів, які створюють загрозу для життя, здоров'я, психічного розвитку дітей. Як забезпечити основні кроки у цьому напрямку? Хотілось би запропонувати своє бачення.

Кримінальний кодекс України (далі КК України) містить багато норм, що охоплюють злочинні прояви поведінки батьків щодо дітей в родинах. Іноді це окремі склади злочинів (ст. 150 Експлуатація дітей; ст. 166 Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною), але здебільшого це частини статей, що передбачають вчинення кримінально-караних дій щодо дитини (малолітньої особи), як кваліфікуючу ознаку, що обтяжує покарання. Окремої категорії саме «злочини проти дітей» немає, не передбачено законом. Ці злочини не вивчаються окремо майбутніми поліцейськими, як не вивчається предмет доказування і особливості процедури їх розслідування. Вимагає вирішення й проблема з виявлення злочинів щодо дітей. Адже, якщо батько або мати знуцаються над дитиною, б'ють, принижують, застосовують жорстокі покарання, що мають ознаки катування, морять голодом, вони зацікавлені скривати свої дії, а не

повідомляти про них в правоохоронні органи. Цілий ряд проблем виникає і на початковому етапі дослідчої перевірки інформації про такі факти.

Так, наприклад, коли помічає ганебний стан дитини вчитель, вихователь або сусід й повідомляє про злочин, поліцейські зобов'язані залучити для проведення медичного обстеження, початкового допиту дитини та інших слідчих дій законного представника і захисника прав дитини – батька або матір. Така вимога закону. Але фактично ці особи підозрюються у вчиненні злочину, тому зацікавлені заважати встановленню істини у провадженні. Стаття 63 Конституції надає право відмовитись давати показання відносно себе і своїх близьких. Використовуючи свій вплив на дитину (уговори, підкуп, залякування, тощо) та законні права, злочинці мають змогу ухилитись від відповідальності, і навіть продовжити знущання над дитиною. Виникає замкнуте коло.

На наше переконання, необхідно приділити увагу й дослідити наступні проблеми: 1) *особливості кваліфікації злочинів проти дітей*, вчинені їх батьками (опікунами), а також іншими особам (вихователями, вчителями, персоналом медичних закладів, тренерами секцій тощо); 2) *особливості розслідування злочинів проти дітей*, включаючи порядок дій працівників поліції (патрульних, слідчих), яким надійшла початкова інформація про жорстоке поводження з дитиною в родині.

Крім того, хотілось би запропонувати впровадження просвітницької діяльності серед учнів середніх навчальних закладів щодо наступних тематик: 1) характеристики насильства, що застосовують дорослі в рамках покарання й виховання, міри й допустимості фізичних покарань, способах протидії насильству; 2) поняття і прояви педофілії; 3) особливості відповідальності дітей за вчинення ними правопорушень; 4) порядок виклику і звернення до патрульної поліції.

Запропонована просвітницька діяльність разом із консультаційною допомогою дітям та їх батькам може здійснюватись викладачами кафедр університетів разом із патрульними поліцейськими, що обслуговують територію

навчальних закладів, а також із залученням курсантів - членів наукових гуртків, які цікавляться й займаються вказаною проблематикою. Такий підхід дозволить не тільки попереджати й виявляти злочини проти дітей, а й виконувати профорієнтаційне завдання – привертати увагу до діяльності поліції та можливості вступу на навчання до вищих навчальних закладів МВС України.